

Föreläsning av Richard Gooden

23/1-67

Aucune cause ne justifie
la mort de l'innocent.

Albert Camus

I december 1966 besökte ordföranden i den amerikanska senatens utrikesutskott, William Fulbright, Sverige för att tala vid Svenska institutets rådsmöte. Hans anförande formade sig till en vädjan till de små nationerna ~~att besinna sitt ansvar~~ att aktivt medverka i arbetet för freden. De små nationerna kan inte skylla ifrån sig genom att hänvisa till sina begränsade möjligheter att påverka utvecklingen eller till rädslan för repressalier i olika former. De har tvärtom goda ~~möjligheter~~ ^{förutsättningar} att på olika sätt påverka utvecklingen och de har en förpliktelse att utåt säga sin mening i de stora internationella frågorna.

Fulbrights tal utgjorde ett verkningsfullt ~~svår~~ ^{genomgående} svar ~~för~~ dem som ängsligt sökt hyssja ner Vietnam-debatten i vårt land och som sökt stämpla varje kritiskt uttalande om den amerikanska politiken som "ensidighet" och "anti-amerikanism". Det är självklart att Vietnam-kriget engagerar en växande svensk opinion och att den debatten kretsar kring den enskilda människans villkor i krigets elände och grymhet, kring riskerna för att den lokala konflikten vidgas till storkrigets förintelse och framför allt kring den sociala verklighet som är konfliktens ursprung och drivkraft.

Men framför allt gav talet ett uttryck för den personlighet som givit Fulbright en central ställning i den utrikespolitiska debatten i ~~sitt~~ ^{hans} hemland. Han har givit tyngd och auktoritet åt kritiken mot den officiella Vietnam-politiken.

Han har målmedvetet strävat efter att ställa de grundläggande målen för den amerikanska utrikespolitiken under offentlig redovisning och debatt. Han har fått utstå många personliga obehag. Men ingen har kunnat sätta uppriktigheten i hans vilja och ärligheten i hans uppsåt i tvivel. I själva verket har han därigenom gjort en avgörande insats för att värna ^{respekt} ~~den amerikanska demokratin~~ ^{uta i världen} ~~hänseende i världen~~. Det har ständigt understrukt^s för oss att den mest inträngande analysen av och den mest kritiska debatten om den amerikanska Vietnampolitiken förs inom USA:s egna gränser. Och det har påmint oss om att en vital demokrati måste ha kraften och förmågan att även i en allvarlig situation för landet kunna ställa värderingar och praktisk handling under intensiv debatt.

Sitt mest berömda uttryck fick Fulbrights strävan till öppen redovisning i de förhör som hölls inför senatens utrikesdebatt under sex dagar i januari - februari 1966. De refererades utförligt i pressen. Framför allt direktsändes de i televisionen inför miljoner tittare. En amerikansk tidning skrev att "vad nu hände var, att en diskussion som varit avlägsen och teoretisk plötsligt fick liv och innehåll mitt i vardagsrummet".

Fyra vittnesmål redovisas i denna bok. Två företräder den amerikanska regeringens syn, utrikesminister Dean Rusk och förre Saigonambassadören general Maxwell Taylor. De andra två, general James Gavin och George F. Kennan, ger uttryck för en kritisk hållning. Kennan är historiker och ledande Sovjetexpert. Tidigare har han varit USA:s ambassadör i Moskva och Belgrad. Numera är han professor vid Princeton.

Diskussionerna i senatens utrikesutskott skiljer sig från den debatt vi varit vana vid i Sverige. Vår debatt kretsar kring principiella frågor om nationell självständighet och social frigörelse, u-länder och stormaktskonflikten, etc. Senatsförhören i USA rör i första hand det konkreta handlandet i en känslig utrikespolitisk situation. Men den principiella bakgrunden finns ständigt med. Det är kanske främst användandet av militära maktmedel för att nå ett politiskt syfte som diskuteras. Kritikernas lojalitet mot sitt land är höjt över allt tvivel. Det är postulat och slutsatser som dras i tvivelsmål.

Sedan den tid då förhören i den amerikanska senaten ägde rum har utvecklingen i Vietnam med eländets obönhörlighet gått vidare. Höken kretsar allt snävare i misstrons onda cirkel. Samtidigt växer duvornas tvivel på att knuten i Vietnam kan lösas med ett svärdshugg. Den militära upptrappningen har gått vidare. Dag för dag har bombningen och terror-dåden fortsatt. Tusentals människor har blivit krigets värnlösa offer. Bulletinerna om framgång och snar seger har följts av ständigt samma besvikelser. De grundläggande frågeställningarna om ^{Vietnam} ~~krigets mening och syfte~~ ^{syfte} står oförändrade kvar. Förhören inför senatsutskottet har därför en oförminskad aktualitet.

I sitt tal i Sverige talade Fulbright om betydelsen av att utveckla "den sällsynta och underbara" förmågan att uppfatta världen så som andra ser den. Den förmågan kan ge oss kunskap, objektivitet och inlevelse - egenskaper som är en nödvändig förutsättning för en värld i fred.

Senatsförhören om Vietnam för oss rakt in i hjärtat av den amerikanska debatten om en av dagens ödesfrågor. De ger oss insikt. Det är utomordentligt glädjande att de nu blir tillgängliga för svensk publik.

Stockholm 7 januari 1967
Olof Palme

30/12-66

A.F.

Aucune cause ne justifie
la mort de l'innocent.

Albert Camus

Utkast till företal till Vietnamboken

1. *Puller*

Kriget i Vietnam engagerar en växande svensk opinion. Det som griper oss är den enskilda människans villkor mitt i krigets elände och grymhet. Det som oroar oss är risken för att konflikten skall vidgas till ett ännu större krig. Det som upprör oss är kontrasten mellan det oändliga behovet av fredligt socialt uppbyggnadsarbete och den omfattande förstörelse som följer i krigets spår. (Diskussionen i Sverige om Vietnam speglar också en medvetenhet om fattigdomen i världen och vårt ansvar inför denna.) Debatten blir allt häftigare. Opinionsen blir alltmera kritisk.

4: konflikten

Men den häftigaste, mest kritiska debatten om Amerikas Vietnampolitik förs i USA. De olika utgångspunkter från vilken denna kritik äger rum och de olika sammanhang i vilka den kommer till tals är i grunden ett kännetecken på en vital demokrati. Det ligger djup tragik i det förhållandet att en nation med väldiga kulturella och ekonomiska resurser och med en demokratisk tradition som går tillbaka till den franska revolutionens idéer har blivit militärt ^{involverad} ~~insolvent~~ i vår tids mest kritiska utvecklingsprocess. Vi kan inte döma i konflikten. Vad som är sanning och osanning går inte att uttala sig om när de inblandade håller ~~sina~~ monologer där det skulle behövas en dialog. Men det absurda får sin belysning när man erinrar sig att Nordvietnams ledare Ho Chi Minh vid utropandet av Vietnams självständighet i ett tal i Hanoi den 2 september 1945 inför en halv miljon åhörare - däribland flera amerikander - citerade de mest berömda teserna ur den amerikanska självständighetsförklaringen.

Den ?-åriga senatoren från Arkansas, J. William Fulbright är på många sätt en förgrundsgestalt i den amerikanska Vietnamdebatten. Han har anställt förhör inför senatens utrikesutskott där han själv är ordförande. Därigenom fick kritiken mot den officiella Vietnampolitiken ett auktoritativt uttryck. Också debatten i vårt eget land tillfördes därigenom nya perspektiv. Självfallet har åsikterna i Sverige om Vietnamkonflikten gått isär. De som uttryckt oro och tvivel har emellertid på en del håll alltför ofta betecknats som "ensidiga" och "antiamerikanska". Ordföranden i amerikanska senatens utrikesutskott kan inte

avfärdas på det sättet. Därför bör Fulbrights framträdande också ha haft en förödande inverkan på ~~den~~ argumentationen hos oss.

Senatsförhören ägde rum under 6 dagar i januari-februari 1966. De täcktes naturligtvis av pressen. De sändes också i televisionen. Bara ett av de stora kommersiella TV-bolagen avstod från att ge allmänheten den direkta kontakt med händelserna som televisionen kan förmedla. Ändå fick många miljoner tittare direkt uppleva den dramatik som de politiska frågorna inrymmer. De som har personliga intryck från stämningen i USA de veckorna hävdar att opinionen blev omskakad och att tvivel såddes.

~~Av de fyra vittnesmål som redovisas i denna bok,~~ ^{två} företräder ~~två~~ den amerikanska regeringens syn, utrikesminister Dean Rusk och förre Saigonambassadören general Maxwell Taylor. De andra två, general James Gavin och George F. Kennan ger uttryck för en kritisk hållning. Kennan är historiker och ledande Sovjetexpert. Tidigare har han varit USA:s ambassadör i Moskva och Belgrad. Numera är han professor vid Princeton.

~~Diskussionerna i senatens utrikesutskott och debatten i Sverige rör samma ämne men är ändå olika. I Sverige förs diskussionen till stor del i termer om U-länder och stormaktskonflikter, krav på nationell självständighet och avkolonisering. Dessa aspekter får en framträdande plats i den svenska Vietnamdebatten. (Senatsförhören i USA rör det konkreta handlandet i en känslig utrikespolitisk situation. Det är kanske främst användandet av militära maktmedel för att nå ett politiskt syfte som diskuteras. Kritikernas lojalitet mot sitt land är höjt över allt tvivel. Det är postulat och slutsatser som dras i tvivelsmål.~~

Handwritten notes in the margin:
 från den debatt vi varit vana vid i Sverige
 om nationell självständighet och krav på avkolonisering
 om stormaktskonflikter
 om det konkreta handlandet i Vietnam
 om den känsliga utrikespolitiska situationen
 om användandet av militära maktmedel

De agerande i Vietnamkonflikten hyser ömsesidig misstro i fråga om avsikter och motiv. Höken kretsar allt snävare i miss-trons onda cirkel. Samtidigt växer duvornas tvivel på att knuten i Vietnam kan lösas med ett svärdshugg. Konflikten utspelas i en världsdal som har bittra minnen av den vite mannens handlande och som nu befinner sig i en dramatisk period ekonomiskt och socialt. Samtidigt är det största landet i Asien isolerat från den internationella dialog som nationerna för i FN. När senator Fulbright i höstas besökte Stockholm talade han om betydelsen av att utveckla förmågan att uppfatta världen så som andra ser den. Den kan lära amerikaner att förstå varför så

många européer betraktar Vietnamkriget som ett amerikanskt imperialistkrig och den kan få européerna att förstå varför amerikaner tror sig kämpa för friheten i Sydvietnam och för den fria världens säkerhet. Men den förmåga som Fulbright talar om kan också verksamt bidra till att kriget aldrig bryter ut.

Under depressionen i USA på 1930-talet myntade regeringen uttrycket "prosperity around the corner" för att ingjuta hopp i ett sviktande näringsliv. Under Vietnamkriget har man i deklARATIONERNA skymtat utsikten av en militär seger runt hörnet. Men när vågar vi alla börja tala om "peace around the corner"? Vietnamförhören var i USA en bas för en intensifierad offentlig diskussion om den officiella politiken. För oss är boken ett väsentligt dokument i en fråga där vår väsentliga insats måste vara att tillsammans med den övriga internationella opinionen utöva ett tryck på de inblandade att söka en lösning med fredliga medel.